

УДК 330.3

Сафонов Ю.М.,

д.е.н., професор, начальник відділу,
Міністерство освіти і науки України, м. Київ

НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОГОСПОДАРСЬКИХ ЗВ'ЯЗКІВ

У статті розглядаються проблеми глобалізації національної економіки, аналізуються основні науково-методичні підходи до оцінки глобалізації, пропонується методологія порівняльних підходів. В умовах формування нового світопорядку і зростаючого значення міжнародних союзів та регіональних інтеграційних угруповань переважає опосередкована участь держави у глобальному управлінні. У той же час держава розширює свої повноваження, делегуючи їх частину транснаціональним інституціям.

Ключові слова: глобалізація, транснаціоналізація, економіка, конкуренція, монополія, держава.

НАЦИОНАЛЬНАЯ ЭКОНОМИКА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ МИРОХОЗЯЙСТВЕННЫХ СВЯЗЕЙ

Сафонов Ю. Н.

В статье рассматриваются проблемы глобализации национальной экономики, анализируются основные научно-методические подходы к оценке глобализации, предлагается методология сравнительных подходов. В условиях формирования нового миропорядка и растущего значения международных союзов и региональных интеграционных группировок преобладает опосредованное участие государства в глобальном управлении. В то же время государство расширяет свои полномочия, делегируя их часть транснациональным институциям.

Ключевые слова: глобализация, транснационализация, экономика, конкуренция, монополия, государство.

THE NATIONAL ECONOMY IN A GLOBALIZING ECONOMIC RELATIONS IN THE WORLD

Safonov Y.

The problems of globalization of national economy, analyzes the main scientific and systematic approaches to assessment of globalization, the methodology of comparative approaches. The process of public administration reform affects all countries and is associated with the formation of global governance, to ensure the strategic objectives of the global space activities through effective supranational governance structures. The current phase of globalization is characterized by a change in the role of economic policy in global governance. With the formation of the new world order and the growing importance of international alliances and regional integration groupings dominated by indirect state involvement in global governance. At the same time the state is expanding its powers by delegating part of their transnational institutions. It actually creates an environment for its political and economic activity at a level where she manages to solve social problems and defend national interests by transnational integration

Keywords: *globalization, the State, transnationalization, the economy, competition, monopoly.*

Постановка проблеми. Загальноприйняте бачення процесу глобалізації з погляду економіста полягає у визначенні його як підвищення ступеня інтеграції світової економіки, що відбувається у трьох напрямках:

- через розвиток світової торгівлі;
- завдяки міжнародному розповсюдженню новітніх технологій;
- за допомогою руху міжнародних факторів виробництва, зокрема руху сировинних ресурсів.

Глобалізація набуває різного значення залежно від того, чи йдеться про окреме підприємство, галузь, країну, чи світове виробництво в цілому, а саме:

- для окремого підприємства глобалізація визначається тим, наскільки широка географія надходження доходів, розподіл активів у різних країнах і наскільки підприємство залучене до експорту капіталу;

- для галузі головним показником є співвідношення обсягів зустрічної торгівлі з обсягами світового виробництва;

- для країни – ступенем взаємозв'язку її економіки зі світовою економікою в цілому (співвідношення зовнішньоторгового обороту і ВВП, прямих іноземних інвестицій в країну і з країни);

- глобалізація на світовому рівні – економічним взаємозв'язком між країнами, яка зростає і відображається на зустрічних потоках товарів, послуг, капіталу, ноу-хау.

Глобалізація економічних зв'язків поряд із позитивними сторонами має низку проблем негативного характеру. Відкритість вітчизняної економіки зумовлює необхідність врахування всіх факторів, які визначають рівень конкурентоспроможності, ефективності діяльності на глобалізованих ринках. Для вітчизняних організаторів виробництва стає необхідним вивчення особливостей діяльності підприємств у сучасних економічних відносинах. Однак проблема полягає в тому, що наука й практика поки що не надали достатньої інформації про особливості цих відносин, переваги й загрози глобалізованої економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми глобалізації економічних зв'язків на різних рівнях господарювання розглядали О. Білорус [6], А. Гальчинський [8], М. Делягін [7], І. Михасюк [9], Є. Мочерний [10] та інші дослідники. Практично усі автори сходяться на думці, що глобалізація є об'єктивним етапом і закономірним результатом розвитку сучасних продуктивних сил. На особливу увагу заслуговують питання відносин у сировинній сфері, які недостатньо висвітлені у численних публікаціях щодо процесів глобалізації.

Мета статті. Розглянути проблеми глобалізації національної економіки, провести аналіз основних науково-методичних підходів до оцінки глобалізації, а також запропонувати методологію порівняльних підходів.

Основні результати дослідження. Вихід на міжнародні ринки сировини вимагає від вітчизняних переробних підприємств пильної уваги до особливостей діяльності в умовах глобалізації економічних відносин, переваг і загроз, які можуть нести в собі. Зокрема, слід

враховувати, що серед основних рушійних сил міжнародного бізнесу - вихід до нових джерел корисних копалин і сировини та прагнення до нових ринків збуту.

До характерних рис цього бізнесу належать:

- отримання прибутку за рахунок використання переваг виходу за межі національних ринків;

- додаткові економічні можливості, що беруть початок із ресурсних особливостей міжнародних ринків, місткості зарубіжних ринків, правових особливостей зарубіжних країн та специфіки міждержавних політичних та економічних відносин.

Процеси транснаціоналізації економіки виявили ще одну організаційну форму бізнесу. Пристосування до умов глобалізованої світової економіки для української економіки в усіх її структурних елементах може відбутися лише через корпоратизацію вітчизняних суб'єктів економічної діяльності, як єдину форму конкурентоспроможності зі світовими корпораціями, які задають умови озвитку сучасного світу. Під корпорацією розуміється системне інституційне перетворення вітчизняної економіки, проведення якого дозволить порівняно швидко сформувати нові господарські зв'язки для українських підприємств на зміну старих радянських, які розірвались з розпадом колишньої радянської системи. Аналіз показав, що ідея корпоратизації дуже близька ідеї кластеризації.

У загальному випадку під корпоративною структурою розуміється сукупність окремих одиниць, організованих в єдину систему (як об'єднання капіталів, де проходить їх взаємодія та перетворення в єдину систему корпоративного капіталу), і як складне економічне утворення, що відображає статутне злиття простих економічних одиниць (де кожна складова корпоративної системи може функціонувати лише завдяки взаємодії з іншими елементами і являє собою внутрішню організацію, що розвивається за власними законами і набуває свого змісту в інтеграції за виробничо-технологічними та фінансовими зв'язками).

У результаті зазначеного можна зробити висновок про загальні завдання корпоративних структур:

- концентрація інвестиційних ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку;
- забезпечення фінансовими ресурсами сфери промислових науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт;
- прискорення науково-технічного прогресу;
- підвищення експортного потенціалу та конкурентоспроможності продукції підприємств;
- формування раціональних технологічних і коопераційних зв'язків.

Підвищення ролі корпоративної ланки в регулюванні процесу трансформації всієї економіки і забезпеченні економічного зростання протягом останнього десятиріччя стало визначальним фактором високої конкурентоспроможності економіки провідних країн світу не лише за абсолютними, але й за важливими окремими показниками. Крупні корпорації створюють реальні передумови для динамічного промислового і технологічного розвитку. Тенденції формування і функціонування корпорацій відображають закономірності розвитку світового господарства і носять універсальний характер. До таких закономірностей дослідники відносять концентрацію капіталу, інтеграцію промислового і фінансового капіталу, диверсифікацію форм і напрямів діяльності, глобалізацію діяльності та інтернаціоналізацію.

Ф.Рузвельт більше 60 років тому демонстрував принципово новий тоді актуальний зараз підхід до інтеграції як інструменту глобальної конкуренції. Завдяки його зусиллям після Другої світової війни вищою формою функціонування ринку експансії стала саме інтеграція - створення єдиного простору для конкуренції за єдиними правилами. Інтеграція із більш слабким партнером - найвитонченіша і делікатна форма його поглинання, при якій вдається уникнути неекономічного насильства та інших аморальних дій. Вітчизняним переробним підприємствам слід враховувати, що торгівля ресурсами може містити й прямі загрози їхньому розвитку у вигляді «експортних пасток».

За ейфорією, яку спонукали високі показники експортної діяльності, яка забезпечила 50 % ВВП країни, більшість дослідників не помічала незначну прибутковість експорту. У зв'язку із тим, що енергоносіїв в Україні на одиницю ВВП у 5,5 разів споживалося більше, ніж у середньому в країнах світового співтовариства, у 10 разів - ніж у країнах ЄС (1,91 кг умовного палива на 1 долар ВВП проти 0,2 кг) і у 12 разів більше, ніж у США. При імпорті дорогих енергоносіїв (наприклад, газу, за цінами значно вищими, ніж його купують у Росії країни Західної Європи) при нашій неймовірно затратній виробничій структурі випускається продукція, яка забезпечує місце Україні лише в шостому десятку країн за оцінкою конкурентоспроможності.

Це невисоке місце України у рейтингу конкурентоспроможності продукції країн світу багато в чому забезпечується за рахунок позитивного впливу на собівартість експорту мізерного доларового еквівалента заробітної плати вітчизняного персоналу, пільговим, низьким тарифом на електроенергію для крупних експортерів тощо. У такому випадку стає більш зрозумілою дійсна ціна вітчизняного експорту й менш зрозумілою експортна політика, мета й наслідки такої «торгівлі» вітчизняного бізнесу.

У процесі глобалізації зростають обсяги і розмаїття транскордонних переміщень, товарів, послуг. Високими темпами розширюються міжнародні потоки капіталу. В нових умовах міжнародної економіки торгівля ресурсами для країн, що розвиваються, і так званих «наздоганяючих» країн часто перетворюється в «економічну пастку». Недоліки у визначенні світових цін на ресурси, зокрема, за відсутності незалежного контролю за ними з боку світової спільноти, перетворюються ще в одне, суттєве джерело багатства ТНК, розвинених країн і є причиною розширення прірви між цими країнами та країнами, що розвиваються.

Глобалізація фінансового сектора призвела до значного зростання інвестиційних потоків. Адже надії на широке залучення іноземних інвестицій можуть стримуватися розумінням того, що нинішня фінансова система перетворилася, по суті, у глобальний спекулятивний грошовий конгломерат, що функціонує не в інтересах розвитку національних економік, зростання виробництва і рівня життя людей, а в інтересах зміцнення позицій найбільш розвинених країн світу.

В один з механізмів несправедливого розподілу доданої вартості у світовому масштабі перетворився міжнародний фондовий ринок. Операції корпоративізованих переробних підприємств з цінними паперами на міжнародному фондовому ринку можуть обернутися великими збитками.

Глобальні зміни у світі, викликані економічними й політичними причинами, а також стрімким науково-технічним прогресом, вимагають нових підходів до соціально-економічного розвитку як усього світового співтовариства, так і окремих держав, регіонів,

галузей, підприємств. Підвищення їх конкурентоспроможності стає пріоритетом для багатьох з них.

Глобалізація є суперечливим процесом, у ході якого постійно змінюються підходи і механізми реалізації, пріоритети і критерії виробничої діяльності, які здійснюються в умовах підвищених ризиків. Глобалізація - це процес формування всебічної системи взаємовідносин між елементами світового господарства, у першу чергу, транснаціональних корпорацій, внаслідок чого відбувається часткова втрата державними кордонами утримуючої функції. Глобалізація приводить до посилення конкуренції між країнами. Успіх у цій конкурентній боротьбі можливо забезпечити альянсом між державою і підприємствами.

Сучасна вітчизняна економіка знаходиться на етапі трансформації. Автоматично, в міру європейської інтеграції відбувається і процес її глобалізації. Останнє породжує як прогресивний вплив із точки зору подальшого економічного і соціального розвитку (стратегічно), так і негативний вплив (тактично) через протиріччя, а також переваги одних і втрати для багатьох інших.

Глобалізація поряд із позитивними, інноваційними, динамічними аспектами має також і негативні, деструктивні, регресивні. Це, перш за все, нерівномірна реалізація колосальних можливостей глобалізації для прогресу людини, посилення нерівності між країнами, значне зростання концентрації доходів, ресурсів і багатства у вузькому колі фірм, корпорацій, країн.

Російський вчений М. Делягін виділяє так ключові глобальні економічні небезпеки [7]:

1. Світова економіка і політика визначаються наразі рішенням, що приймаються керівництвом США і розташованими на їхній території найбільшими транснаціональними корпораціями й відповідними діями. Такі рішення, що істотно впливають на розвиток усього людства, приймаються, виходячи лише з американських (а не світових) реалій і презумпції «внутрішньої», американської, а не глобальної відповідальності.

2. Нині монополії набули світового характеру, і в принципі не існує конкуренції, за допомогою якої можна було б за старими рецептами «відкрити» світову економіку. Для загинання таких глобальних монополій більш немає практично жодних перепон, особливо якщо вони спираються на метатехнології, котрі виключають саму можливість конкуренції між їхніми розробками. Це і є глобальна криза.

3. Міграція фахівців у галузі «нової» економіки і, головне, загинання глобальних монополій, здатних завдяки власній масштабності досить довго знижувати свою ефективність, призводять до втрати творчого духу, необхідного для участі в технологічній конкуренції, й зростання кількості й якості припущених помилок.

4. Поширення технологій, пов'язаних із формуванням свідомості, і кардинальне перевищення їхньої ефективності над звичайними технологіями створюють спокусу вирішувати проблеми «промиванням мізків», тобто коригуванням свідомості, а не реального світу. І ця тенденція неухильно зростає.

Висловлювання М. Делягіна як такі, що перебільшують можливо характеризувати як дещо категоричні і де в чому гіперболізовані, але, на нашу думку, в цілому вони вірно відображають проблеми, яких слід запобігати менеджерам у процесі організації входження вітчизняної економіки до світового економічного простору. Це, звісно, стосується всіх структурних одиниць економіки, включаючи підприємства, галузі, територіально-виробничі комплекси.

Наш аналіз засвідчує, що оцінки ступеня впливу глобалізації на розвиток світового співтовариства помітно розрізняються, характеризуючи різні сторони цих процесів і прогножуючи найнесподіваніші наслідки, як позитивні, так і негативні. Неупорядкована глобалізація, обумовлена, у першу чергу, інтернаціоналізацією фінансової сфери, постійно сприяє появі зон підвищених ризиків, а нерідко і кримінальних операцій, дестабілізуючи світову економіку і приводячи до фінансово-економічних потрясінь. Тому, на думку багатьох дослідників, в умовах глобалізації соціально-економічний процес під впливом своїх слабких і сильних сторін, зовнішніх і внутрішніх факторів знаходиться в постійному відновленні. Це відновлення супроводжується помітними змінами, що відбуваються в економічному поводженні суб'єктів, що господарюють. Дослідженню цих змін, умов господарювання в глобалізованій економіці присвячені праці багатьох вітчизняних вчених, у тому числі І. Бураковського [3], М. Войнаренка, І. Михасюка [9], С. Мочерного [10], Ю. Пахомова, С. Соколенка та інших. Зазначена проблематика розглядається у дослідженнях багатьох авторів близького та далекого зарубіжжя, зокрема в працях В. Гжегожа [5], С. Батмана [1] та інших.

Важливим елементом глобалізації, з погляду нашого дослідження, є поглиблення міжнародного поділу праці. Складається новий поділ праці. США, Велика Британія, Німеччина і Франція розвивають науково-дослідні дослідно-конструкторські роботи (НДДКР) і виробництво високотехнологічних дрібносерійних товарів і послуг (технологічних, інформаційних, управлінських, фінансових, дозвільних), що забезпечують найбільшу, стабільну рентабельність. Країни Південно-Східної Азії, Латинської Америки, Центральної Європи спеціалізуються на інженерних удосконаленнях і на масовому випуску комплектуючих і готових виробів, де найважливішим є чітке дотримання інструкцій, чистота і готовність працівників до інтенсивної монотонної праці. Іншим країнам відведена роль постачальників сировини, ринків збуту дешевих товарів наприкінці їх життєвого циклу і, в кращому випадку, - виконавців трудомістких і забруднюючих навколишнє середовище операцій, як-то складання доволі простої техніки з імпортних вузлів відповідно до закордонних ліцензій. Тож дослідження можливих способів запобігання перетворенню галузі, підприємств в умовах глобалізації у виробничі одиниці другого, третього порядку має неабияке значення і ставиться завданням у даній роботі.

Безпосередня основа глобалізації - формування світового ринку товарів, послуг, технологій, капіталу і робочої сили, що надає кожному підприємству можливість знайти найбільш вигідних постачальників і покупців у будь-якій країні, організувати кооперування на базі оцінки конкурентних переваг.

Саме на ці особливості сучасного світового економічного простору, що високими темпами глобалізуються, на наш погляд, теж необхідно звернути увагу керівників, власників підприємств. Нові тенденції світової економіки мають стати підставою для радикальної зміни стратегій розвитку виробництва, їх опанування дозволить запобігти втратам, пов'язаним з негативними сторонами процесу глобалізації, та використати переваги, що водночас надаються підприємствам цим процесом.

Глобалізація стає планетарним явищем. Це виявляється, насамперед, у стандартизації всіх сторін життя світового співтовариства. Глобалізація виходить за рамки звичайного економічного явища. Відбувається універсалізація економічної, соціальної, політичної, духовної сфер діяльності окремих країн.

Розвинуті країни, усвідомлюючи значення глобалізації, розробляють програми і вживають скоординованих заходів для спрямування і використання її процесів. Відповідні запобіжні заходи на усіх напрямках економічної діяльності повинні вживатися і на рівні господарського комплексу.

Автори монографії [11] називають економічну глобалізацію важливим фактором, що вплинув на співвідношення промислової і конкурентної політики. Один з найважливіших її проявів полягає в тому, що географічні межі ринків для багатьох вітчизняних промислових товарів виявляються значно ширші, ніж національні. З цього погляду, обмеження, що накладаються на національних виробників, можуть (хоча і не завжди) послабляти їхні конкурентні позиції на зовнішніх ринках. У той же час у сучасному світі вкрай складно проводити господарську політику в рамках окремого сектору. Сучасні системи управління ресурсами дозволяють з мінімальними трансакційними витратами перерозподіляти їх (в межах конкретного інвестиційного проекту), на користь секторів, що забезпечують більш високий прибуток, але які держава і не припускала підтримувати [11].

З огляду на вищенаведене, враховуючи особливості, стан вітчизняної сировинної бази текстильної промисловості України, можливо зробити висновок щодо доцільності орієнтації галузей, підприємств, що входять до сировинного комплексу, на першочергове забезпечення внутрішнього споживчого ринку. Це зовсім не означає відмову від діяльності на зовнішніх світових сировинних ринках. На нашу думку, науково-технічні, організаційні проблеми, що є у цих галузях, не дозволяють конкурувати з провідними постачальниками текстильної сировини на світові ринки.

Це підтверджується і дослідженнями конкурентоспроможності експортної спеціалізації України у контексті становлення нового світового порядку, проведеним Р. Березюком і П. Сем'янчуком [2].

Автори, відмічають, що поглиблення глобалізаційних процесів, що відбуваються на тлі сучасної світової економічної кризи, супроводжуються небувалим раніше загостренням конкурентної боротьби на міжнародних ринках. Форми й методи боротьби стають настільки жорсткими, що проблема конкурентоспроможності набуває виняткової актуальності, особливо для таких експортноорієнтованих млароринкових економічних систем, як українська.

В умовах сучасної глобальної кризи, коли окреслюються нові лідери господарського світоустрою й центри міжнародної торгівлі, вітчизняна економіка ризикує зайняти місце периферійної економічної системи - постачальника промислової та сільськогосподарської сировини, донора висококваліфікованої робочої сили і «макролабораторії» для високорозвинених формацій, наголошують Р. Березок і П. Сем'янчук [2]. Щоб ефективно відреагувати на виклики глобальної економічної кризи, автори вважають, що необхідно змінити саму концепцію зовнішньоекономічної політики. Вона має набути рис амбіційності та відповідати сучасним методам міжнародного економічного експансіонізму. Саме для цього потребою дня стає необхідність і впровадження національної моделі конкурентоспроможності експортної спеціалізації України, яка б відповідала вимогам сучасного світового економічного порядку.

Автори вважають, що зазначена модель повинна враховувати наступні аспекти [2]:

Висновки. По-перше, модель конкурентоспроможної експортної спеціалізації України має базуватись на принципі галузевої інноватизації. Як відомо, показник ТМК (технологічної місткості торгівлі) був розроблений в середині 90-х років ХХ ст. На цьому ж етапі світова спільнота входить в еру нового шостого технологічного укладу, де на зміну фізиці приходять біологія, а майбутнє економічної успішності тісно пов'язане з генною інженерією, нанотехнологіями тощо. Таким чином, для вітчизняного виробництва відкриваються нові можливості для оновлення й підвищення якості традиційної продукції, «нединамічних» експортоорієнтованих галузей, у тому числі сільського господарства, легкої промисловості.

По-друге, базовою домінантою побудови моделі конкурентоспроможної експортної спеціалізації нашої держави має стати принцип практичної імплементації стратегічно важливих досягнень науки. До останніх належать енергозберігаючі технології, альтернативні екологічно чисті джерела енергії, біопаливо, очисні споруди, системи безвідходного виробництва, екологізації продукції та виробничих процесів.

По-третє, потребує корекції конфігурація інтеграційних векторів України. Генеза глобальних трансформацій упродовж існування людської цивілізації неодноразово доводила природний характер інтеграційних процесів – від військово-морських альянсів до економічних союзів. За останнє століття ці процеси набули нової сили та значущості. Економіка середнього рівня розвитку (до якого належить Україна, а також решта мларинкових економік) не зможе «самостійно вижити» у сучасному глобалізованому світі. Адже конгруентні зусилля країн-учасниць інтеграційного утворення у сфері інновацій випрошують ефект від масштабу - мінімізуються матеріальні витрати у розрахунку на одну країну, відбувається скорочення терміну на розробку і створення інноваційного продукту, зменшаються інноваційні лаги й розриви та ін. Історично доведено, що інтеграційні процеси відбуваються на ґрунті реалізації спільних інтересів чи вирішення сумісних проблем. Саме тому нашій державі потрібно здійснювати пошук «макропартнерів» за економіко-проблематичними, економіко-перспективними, економіко-екологічними критеріями і створення потужних міжнаціональних «кістяків», які б зміцнювали національну безпеку, підтримували експортно-імпорتنний баланс та макроекономічну рівновагу за умов кризи.

По-четверте, однією з визначальних базових засад конструювання моделі конкурентоспроможної експортної спеціалізації України є інноваційна активізація малого і середнього бізнесу. Для уповільнення й мінімізації «відтікання вітчизняних мізків» необхідно продовжити реформи, спрямовані на поліпшення бізнесклімату в Україні й активізацію середнього і малого бізнесу.

По-п'яте, ще один з найважливіших базових принципів побудови вітчизняної моделі конкурентоспроможної експортної спеціалізації - це активізація інноваційної діяльності великого бізнесу. Автор зауважує, що завоювати нішу в світовому експорті можуть тільки потужні компанії. Водночас останні належать до олігополістичного ринку або ж становлять проміжну ланку між олігополією і чистою монополією. Тому система інституційних заходів не є настільки дієвою для стимулювання інноваційного розвитку та підвищення рівня конкурентоспроможності на рівні малих і середніх підприємств. Конкурентна перевага таких ринкових структур полягає в: маніпулюванні середніми валовими витратами чи обсягами виробництва за рахунок розміру капіталу, зниженні рівня субституційності продукції, картельній змові щодо поділу ринку, ціноутворення й недопущення появи конкурентів та ін.

На сучасному етапі глобальний розвиток соціальної системи стає все більш нестійким, а тому забезпечення прориву в економічному розвитку можливе за умови формування розгалужених коопераційних зв'язків, поєднання конкуренції й кооперації. Наслідком глобального процесу є всеохоплююча криза адміністративного управління, яка проявляється в послабленні демократичних механізмів і суттєвому зниженні можливостей національних урядів в управлінні суспільним розвитком. Держави хоча й залишаються домінантами міжнародної системи, але в значній мірі попадають під вплив зростаючої сили ТНК і міжнародних організацій. За цих умов ефективність державного управління визначається спроможністю і швидкістю налагодження партнерської взаємодії для взаємовигідної експлуатації інформаційних потоків, нових технологій, обмеження впливу ТНК. Процес реформування системи державного управління торкається всіх країн і пов'язаний із формуванням глобального управління, покликаною забезпечити вирішення стратегічних завдань функціонування глобального простору через ефективну діяльність наднаціональних управлінських структур. Сучасний етап глобалізації характеризується зміною ролі економічної політики в глобальному управлінні. В умовах формування нового світопорядку і зростаючого значення міжнародних союзів та регіональних інтеграційних угруповань переважає опосередкована участь держави у глобальному управлінні. У той же час держава розширює свої повноваження, делегуючи їх частину транснаціональним інституціям. Вона фактично формує середовище для своєї політичної і економічної діяльності на тому рівні, на якому їй вдається вирішувати суспільні проблеми і відстоювати національні інтереси шляхом транснаціональної інтеграції [4].

1. Батман З. Глобалізація: наслідки для людини і суспільства / З.Батман.; [пер. з англ. І. Андрущенко]. -К.: Києво-Могилянська акад., 2008.-108 с.
2. Березюк Р. Конкурентоспроможна експортна спеціалізація України в контексті становлення нового світового економічного порядку / Р. Березюк, П. Сем'янчук // Вісник Тернопільського нац. екон. ун-ту. -2009. - Вип. 5. - С. 342-351.
3. Бураковський І. Глобальна фінансова криза: уроки для світу та України/ І. Бураковський, О. Плотніков. -Харків: Фоліо, 2009. -298 с.
4. Васіна А. Детермінанти функціонування системи державного управління в умовах глобальних змін / А. Васіна // Збірн. матер. доп. Міжнар. наук.- практ. конф. [«Модернізація суспільного сектору економіки в умовах глобальних змін»], (Тернопіль, 22-23 жовтня 2009 р.) / М-во освіти і науки України, Тернопільській/ нац. екон. ун-т. - Тернопіль: Тернопільський нац. екон. ун-т, 2009. – С. 179-183.
5. Гжегож В. Глобалізація і перспективи розвитку постсоціалістичних країн Гжегож В.; [пер. з пол. О.М. Палій]. - К.: Основи цінності, 2002. - 244 с.
6. Глобальное конкурентное пространство / [О.Г. Белорус и др.]; рук.авт. коллектива и науч. ред. О.Г. Белорус. — К.: КНЭУ, 2008. — 717 с.
7. Десягин М. Информационная революция, глобализация и кризис мировой экономики / М. Десягин // Проблемы теории и практики управления. - 2001. - № 1. — С.18-23
8. Економіка знань: виклики глобалізації та Україна / [під заг. ред. С Гальчинського, С.В. Львовичкіна, В.П. Семиноженка]. - К.: Знання України, 2004. –261 с.

9. Михасюк І.Р. Глобальна економіка: [підручн.] / І.Р. Михасюк, І. О. Бочан. - К: Знання, 2007. - 403 с.
10. Мочерний С.В. Світове господарство в умовах глобалізації / С.В. Мочерний, Я. С. Ларіна, С.В. Фомішин. - К: Ніка-центр, 2006. - 200 с.
11. Розвиток підприємництва в промисловості України: [монографія] / [О.О. Барабаш, Т.Ф. Бережна, О.В. Білоцерківський, А.І. Бутенко та ін.]. - Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2010. - 492 с.